

به نام خدا

جرایم علیه میراث فرهنگی با چشم انداز به نظام حقوقی آمریکا

مؤلف:

امیر شایان هاشمیان

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۴)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

Chaponashr.ir

سرشناسه : هاشمیان ، امیر شایان ، ۱۳۸۲
عنوان و نام پدیدآور : جرایم علیه میراث فرهنگی با چشم انداز به نظام حقوقی آمریکا/ مولف: امیر شایان هاشمیان
مشخصات نشر : انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۴.
مشخصات ظاهری : ۱۰۱ص.
شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۱۱۷-۹۴۵-۹
وضعیت فهرست نویسی : فیبا
یادداشت : کتابنامه.
موضوع : جرایم علیه میراث فرهنگی - چشم انداز - نظام حقوقی آمریکا
رده بندی کنگره : TP ۹۸۳
رده بندی دیویی : ۶۶۸/۵۵
شماره کتابشناسی ملی : ۹۹۷۶۵۸۸
اطلاعات رکورد کتابشناسی : فیبا

نام کتاب : جرایم علیه میراث فرهنگی با چشم انداز به نظام حقوقی آمریکا

مولف : امیر شایان هاشمیان

ناشر : انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)

صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

نویت چاپ: اول - ۱۴۰۴

چاپ: زبرجد

قیمت: ۱۵۰۰۰۰ تومان

فروش نسخه الکترونیکی - کتاب رسان :

<https://chaponashr.ir/ketabresan>

شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۱۱۷-۹۴۵-۹

تلفن مرکز پخش : ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵

www.chaponashr.ir

موسسه زند

فهرست

مقدمه.....	۷
فصل اول : مفهوم و مبانی جرم انگاری جرایم علیه میراث فرهنگی.....	۱
۱-۱- مفهوم و تعریف فرهنگ، آثار فرهنگی و تاریخی.....	۱
۱-۱-۱- مفهوم مال، فرهنگ و آثار فرهنگی.....	۱
۲-۱- تعریف فرهنگ و آثار فرهنگی.....	۱
۳-۱-۱- تعریف آثار تاریخی.....	۳
۴-۱-۱- تعریف اموال فرهنگی در ایران و آمریکا.....	۴
اهمیت اقتصادی.....	۶
اهمیت فرهنگی.....	۷
اهمیت باستان شناسی.....	۷
اهمیت مذهبی.....	۸
مالکیت اموال تاریخی- فرهنگی در ایران و آمریکا.....	۸
مالکیت اموال تاریخی و فرهنگی در ایران.....	۹
۲-۱- تاریخچه تقنینی حمایت کیفری از میراث فرهنگی کشور.....	۱۱
۳-۱- قانون مجازات عمومی ۱۳۰۴.....	۱۲
۴-۱- سایر قوانین قبل از انقلاب.....	۱۲
۵-۱- قوانین پس از انقلاب اسلامی.....	۱۴
۶-۱- مبانی فقهی حمایت از اموال تاریخی ، فرهنگی.....	۱۶
۱-۶-۱- کتاب (قرآن کریم).....	۱۶
۲-۶-۱- سنت و سیره معصومین.....	۱۷
۷-۱- مبانی حقوقی حمایت از اموال تاریخی، فرهنگی.....	۱۷
۱-۷-۱- حمایت از حقوق مالکانه.....	۱۸
۲-۷-۱- حمایت از منافع اجتماع.....	۱۸
۳-۷-۱- حمایت از منظر هویت ملی.....	۲۰
۴-۷-۱- حمایت از منظر فرهنگی.....	۲۱
۵-۷-۱- حمایت از منظر اقتصادی.....	۲۳
فصل دوم : بررسی مصادیق جرایم علیه آثار فرهنگی در ایران و آمریکا.....	۲۵

- ۱-۲- تخريب اموال تاريخي - فرهنگي ۲۵
- ۱-۱-۲- تخريب اموال تاريخي - فرهنگي در حقوق ايران ۲۶
- ۱-۱-۱-۲- معنای لغوی ۲۶
- ۱-۱-۲- عنصر مادی ۲۷
- ۱-۱-۲- عنصر روانی ۲۷
- ۱-۱-۲- موضوع جرم تخريب ۲۸
- ۱-۱-۲- ۵- تشخيص آثار فرهنگي ۲۹
- ۲-۲- سابقه تاريخي تخريب اموال تاريخي و فرهنگي در حقوق آمريکا ۳۰
- ۱-۲-۲- سابقه تاريخي ۳۰
- ۲-۱-۲-۲- تخريب آثار فرهنگي در حقوق موضوعه آمريکا ۳۷
- ۲-۲- سرقت اموال تاريخي و فرهنگي ۳۸
- ۱-۲-۲- سابقه تاريخي سرقت ۳۸
- ۲-۲-۲- سرقت در حقوق ايران ۴۰
- ۱-۲-۲-۲- تعريف لغوی سرقت ۴۰
- ۲-۲-۲-۲- تعريف اصطلاحی و قانونی سرقت ۴۰
- ۴-۲- سرقت در حقوق آمريکا ۴۱
- ۱-۴-۲- عنصر مادی سرقت در حقوق آمريکا ۴۱
- ۲-۴-۲- عنصر معنوی سرقت در حقوق آمريکا ۴۴
- ۱-۲-۳-۲- مداخله در اموال مسروقه تاريخي در سيستم حقوقی آمريکا ۴۷
- ۵-۲- ايجاد زلزله در بنیان آثار فرهنگي - تاريخي در حقوق ايران و آمريکا ۴۸
- ۶-۲- قاچاق آثار تاريخي - فرهنگي ۵۰
- ۱-۶-۲- تعريف قاچاق ۵۰
- ۲-۶-۲- بررسی تقنينی جرم قاچاق موضوع اموال تاريخي - فرهنگي ۵۱
- ۳-۶-۲- عنصر مادی جرم قاچاق اموال تاريخي و فرهنگي ۵۳
- ۴-۶-۲- عنصر روانی جرم قاچاق اموال تاريخي و فرهنگي ۵۳
- ۵-۶-۲- نحوه تشخيص آثار فرهنگي - تاريخي ۵۴
- ۷-۲- حفاری غير مجاز برای به دست آوردن اموال تاريخي - فرهنگي ۵۵
- ۱-۷-۲- حفاری غير مجاز ۵۶
- ۲-۷-۲- انواع حفاری ۵۷
- ۸-۲- عناصر تشکيل دهنده جرم حفاری غيرمجاز ۵۷
- ۹-۲- خريد و فروش اموال تاريخي - فرهنگي حاصله از حفاری غيرمجاز ۵۹

۶۰	انتقال اموال تاریخی و فرهنگی غیر منقول و تغییر کاربری آن
۶۰	عنصر مادی
۶۲	تغییر کاربری اماکن مذهبی و تاریخی
۶۲	عنصر مادی جرم تغییر کاربری اماکن مذهبی و تاریخی
۶۳	عنصر روانی جرم تغییر کاربری اماکن مذهبی و تاریخی
۶۳	مرجع تشخیص جرم تغییر کاربری اماکن مذهبی و تاریخی
۶۵	فصل سوم : حقوق کیفری ایران و آمریکا در قبال جرایم علیه میراث فرهنگی
۶۹	۳-۱ مجازات جرائم علیه میراث فرهنگی در حقوق ایران
۶۹	۱-۳- مرتکبین جرایم علیه میراث فرهنگی
۶۹	۱-۳-۱ اشخاص حقیقی
۷۱	۱-۳-۲ اشخاص حقوقی
۷۱	۱-۳-۳ مجازات ها و تغییرات حاصل از آن
۷۲	۴-۱-۳ کیفر تخریب اموال تاریخی- فرهنگی ماده ۵۵۸
۷۲	۳-۱-۵ کیفر سرقت اموال تاریخی- فرهنگی ماده ۵۵۹
۷۳	۳-۱-۶ کیفر ایجاد تزلزل در بنیان آثار فرهنگی - تاریخی ماده ۵۶۰
۷۳	۳-۱-۷ کیفر قاچاق آثار تاریخی - فرهنگی ماده ۵۶۱
۷۵	۳-۱-۸ کیفر حفاری غیر مجاز برای به دست آوردن اموال تاریخی- فرهنگی ماده ۵۶۲
۷۶	۳-۱-۹ کیفر تجاوز به آثار تاریخی - فرهنگی ماده ۵۶۳
۷۶	۳-۱-۱۰ کیفر مرمت، تغییر اماکن تاریخی - فرهنگی ماده ۵۶۴
۷۷	۳-۱-۱۱ کیفر انتقال اموال تاریخی- فرهنگی غیر منقول ماده ۵۶۵
۷۷	۳-۱-۱۲ کیفر تغییر کاربری اماکن مذهبی و فرهنگی ماده ۵۶۶
۷۸	۳-۱-۱۳ قابل گذشت بودن جرایم علیه میراث فرهنگی
۷۹	۳-۲- مجازات جرایم علیه آثار فرهنگی در آمریکا
۷۹	۳-۲-۱- اصلاح مجرم
۸۰	۳-۲-۲- مساعدت کنندگان
۸۰	۳-۲-۳- دستیاران مجرم
۸۵	فهرست منابع
۸۵	منابع فارسی
۹۱	منابع انگلیسی

مقدمه

شاهکاری‌های تاریخی بازگو کننده پیام معنوی گذشتگان و نشانگر خط سیر و حرکت انسان در طول تاریخ بوده و شاهد زنده و گویایی از سنن باستانی در عصر حاضر هستند و هر روز که می‌گذرد بشریت بیش از پیش به ارزش‌های این آثار پی می‌برد. تا جایی که می‌توان گفت، امروزه آثار تاریخی بعنوان میراث باقی مانده از گذشتگان و سند هویت‌های ملی هر ملت و یا قومی تلقی شده که بشر خود را مکلف به حفظ و نگهداری از آنها می‌داند. بدیهی است، که عوامل مختلفی آثار تاریخی را تهدید می‌نماید؛ که از جمله مهم‌ترین این عوامل، عوامل طبیعی نظیر؛ سیل، زلزله، باد، باران و ... و عوامل انسانی نظیر؛ کینه و دشمنی، دسیسه‌ها و توطئه‌های دشمنان داخلی و خارجی به منظور به غارت و چپاول بردن این آثار و بی هویت نمودن ملت‌ها و ... می‌باشد. لذا ملاحظه می‌شود که، ضرورت حفظ و نگهداری و حمایت از این آثار ابعاد مختلفی را در بر می‌گیرد، لیکن بعد حمایت حقوقی و قانونی از این آثار اهمیت به مراتب بیشتری از سایر ابعاد دارد. و در رهگذر حمایت قانونی، حمایت کیفری از این آثار اهمیت به سزایی دارد، زیرا هدف عمده قوانین کیفری ارعاب فردی و عمومی می‌باشد. چه آنکه فقد حمایت جزایی از یک اثر غیر تاریخی فرهنگی، حداکثر موجب ورود خسارت و ضرر به فرد یا افراد معینی می‌شود که به سادگی قابل جبران بوسیله ضمانت اجرای حقوقی (مدنی) می‌باشند لیکن صدمه و خسارتی که به یک اثر تاریخی وارد می‌گردد غیر قابل جبران و همیشگی خواهد بود. مضافاً آنکه خسارت وارده نه به یک فرد بلکه به یک جامعه و عموم افراد آن جامعه و حتی به بشریت، چه نسل حاضر و چه نسل آینده وارد می‌گردد. از اینرو تدوین قوانین مناسب کیفری می‌تواند عامل بازدارنده مفیدی برای پیشگیری از ارتکاب جرم باشد. بنابراین ضرورت وجود و حاکمیت قانون و عمل به آن در جهت حفظ و حراست از موارث فرهنگی به علت آنکه خسارت وارده بر آن غیر قابل جبران و همیشگی خواهد بود، بیش از هر امر دیگری حائز اهمیت و در خور توجه می‌باشد. لذا بدیهی است که، می‌بایست تلاشی مجرانه‌ای را در جهت حمایت از آثار تاریخی و فرهنگی و حراست از آنها، که تعلق به جامعه بشری دارند، نمود. (رضوانی، ۱۳۹۱، ص ۳۸)

ظهور و پیدایش اشکال نوین بزه‌کاری در دهه‌های اخیر، تنوع و دگرگونی در اعمال تدابیر، واکنش‌ها و سیاست‌های کلان جنایی را نیز در پی داشته است. متأثر از این واقعیت انکارناپذیر که نظام عدالت کیفری به‌تنهایی قادر به کنترل و مهار موج بزهکاری نیست، آموزه‌های مختلف علوم جنایی با هدف تلفیق و تعامل اندیشه‌ها و یافته‌ها حول مرکزیت حقوق کیفری به وجود آمده است. سیاست جنایی بر اساس مفهوم موسّع آن، در چارچوب یک روش کلی و هدفمند از عوامل و زیرساخت‌های گوناگونی تأثیر می‌پذیرد. در این میان، سیاست یادشده به‌شدت تحت سیطره‌ی اندیشه‌ها، مکاتب و جریان‌های فرهنگی و سیاسی حاکم بر هر جامعه قرار دارد و این آموخته‌های کلی هستند که در قالب سیاست‌های تقنینی، قضایی و اجرایی به تبیین راهبردهای اصولی، به‌منظور مهار پدیده بزهکاری می‌پردازد. افزون بر آن، یافته‌ها و دستاوردهای علوم جنایی نظیر جرم‌شناسی، کیفرشناسی و جامعه‌شناسی به همراه اصول و ضوابط بین‌المللی و نظام حقوق بشری، نقش مهمی بر روند شکل‌گیری و مسیریابی سیاست جنایی دولت‌ها ایفا می‌نمایند؛ از این‌رو به اقتضای نوع حکومت‌ها و وضعیت خاص هر جامعه، طبقه‌بندی‌های

گوناگونی از سیاست جنایی با الهام از رهیافت‌های علمی یا آموزه‌های ایدئولوژی وجود دارد. بر همین اساس، سیاست جنایی ایران نیز هم‌زمان با وقوع انقلاب اسلامی دستخوش تحولات شگرفی گردید. در واقع دگرگونی و استحاله‌ی نظام سیاسی در ایران، تغییرات چشمگیری را در نهادهای مختلف جامعه به وجود آورد. (پاکنهاد، ۱۳۸۸، ص ۴۵) استقرار نظام اسلامی که با تغییر سیاق حاکمیت و ایدئولوژی حاکم عجین بوده است، تحول عمیق در سیاست‌گذاری جنایی را نیز در ابعاد مختلف باعث شد. تحولاتی نظیر دگرگونی ارزش‌های سابق، تغییر ساختار سیاسی و اجتماعی، تحول نهادها و مراجع قضایی و نسخ اکثر قوانین گذشته، از پیامدهای مؤثر بر سیاست جنایی ایران بوده است. در همین راستا، با الهام و تأسی از تعالیم اسلام، هر یک از قوای سه‌گانه‌ی مقننه، قضاییه و مجریه نقش و رسالت جدیدی را در پیشبرد اهداف سیاست جنایی بر عهده گرفتند. در این برهه، نظام جرائم و مجازات‌ها تغییر یافت و بر اصول و مبانی شرعی استوار گردید. در بعد سیاست جنایی تقنینی، نظام عدالت کیفری ایران با چالش‌های متعددی نظیر تعدد و کثرت مراجع قانون‌گذاری، ضعف تخصص و تخصص‌گرایی، فردگرایی و اعمال سلیق شخصی، رویکرد سنتی به فرآیند قانون‌گذاری کیفری، جرم‌انگاری‌های افراطی و تجاوز بی‌حد و حصر به حقوق و آزادی‌های فردی مواجه است. کثرت استفاده از مجازات‌های سلب حیات، سلب آزادی و کیفرهای بدنی مانند شلاق، سیاست جنایی تقنینی ایران را به یک سیاست جنایی کیفرگرا، ارعابی و سرکوب محور مبدل نموده است که گاه نیز مدعی رسالت اصلاح و تربیت و پیش‌گیری از بزهکاری است. افزون بر آن، سیاست جنایی تقنینی که در ضوابط مدون تجلی می‌یابد برای وصول به اهداف نیازمند ابزار معین اعم از فرهنگی، اجرایی و قضایی است و بدون تمهید مقدمات و بسترسازی‌های لازم، سیاست جنایی تقنینی مطلوب نیز قادر به نتیجه‌بخشی نخواهد بود.

امروزه توجه اغلب دولت‌ها و ملت‌ها به آثار فرهنگی و میراث فرهنگی خود بیش از پیش احساس می‌شود. میراث فرهنگی نشانگر تمدن گذشته یک کشور بوده و عاملی جهت حفظ بهتر فرهنگ و روشی بهتر مطرح گشتن فرهنگ آن کشور در جهان امروز که یکی از مباحث روز آن بحثها و گاهی جدال فرهنگی است می‌باشد. ایران به عنوان کشوری که دارای آثار فرهنگی بسیار چشمگیری می‌باشد. و می‌بایست هر چه بیشتر در جهت حفظ و استفاده از این مفاخر بکوشد. یکی از راههای حفظ آثار تاریخی پرداختن به بحث‌های حقوقی از جنبه‌های مختلف است. که یکی از جنبه‌های فوق، جنبه حقوق کیفری است که به علت خصوصیت حقوق کیفری و ضمانت اجراهای آن برای جلوگیری از وقوع جرائم علیه آثار فرهنگی و در نتیجه حفاظت بهتر از آن از کارایی بیشتری برخوردار است. همانگونه که مقنن از ابتدا لطمه زدن به آثار فرهنگی تاریخی را جرم دانسته و برای آن مجازات تعیین نموده است. و کنوانسیون‌های بین‌المللی نیز حفظ آثار فرهنگی تاریخی و وضع مجازات کیفری و غیر کیفری علیه مجرمان را الزام‌آور دانسته است. با توجه به اصل قانونی بودن جرم و مجازات، مقررات جزایی باید با واقعیت زمان خود منطبق باشند. هدف از این پژوهش سیاست جنایی ایران در قبال جرائم تخریب آثار فرهنگی تاریخی است.

آثار فرهنگی مبین هویت و سند تشخیص و تمایز تمدن‌های گوناگون در جهان هستند که بشر کنونی ملزم است خود را به حراست و پشتیبانی از این گنجینه‌های تجدید ناشدی و او دارد به علاوه ضرورت حفاظت از این آثار باستانی به واسطه قرار داشتن آنها در معرض عوامل گوناگون از جمله عوامل نامساعد طبیعی و حملات بیگانگان و حتی خسارات ناخواسته مردم بازدیدکننده و ... به وضع قابل

رویت می‌باشد به علاوه خسارات مزبور نه به یک فرد و یا گروه بلکه به فرهنگ و تمدن یک کشور و یک ملت است لطمات جبران ناپذیری وارد می‌کند که اساساً همیشگی خواهد بود اما آشکار است که لزوم وجود قوانین و احکام مربوط به حراست از مواریث فرهنگی امری است مهم و تلاش جدی هرچه بهتر انجام شدن این وظیفه کاملاً ضروری است سیاست جنایی ایران در جرائم علیه میراث فرهنگی و تاریخی نسبتاً به جرم انگاری بیشتری از این اعمال پرداخته و حتی در مواردی قانونگذار ایران مالک شخصی یک امر فرهنگی را در صورت آسیب زدن به اثر مجرم تلقی نموده است شاید سخت‌گیری‌های قانونگذار ایران نسبت به جرائم علیه آثار فرهنگی و تاریخی به این خاطر باشد که کشور ایران یک کشور متمدن و غنی از لحاظ آثار تاریخی و فرهنگی می‌باشد و برای جلوگیری از تخریب سرقت قاچاق و.. آثار فرهنگی و تاریخی بیشتر به مجازات کردن پرداخته تا فرهنگ سازی از لحاظ شدت عکس العمل نسبت به ایران حالت متعادل‌تری داشته و بیشتر از لحاظ جرم شناسی نسبت به این جرائم برخورد می‌شود و فرهنگ سازهایی هم در کاهش جرائم علیه میراث فرهنگی به عمل آمده است.

فصل اول : مفهوم و مبانی جرم انگاری جرایم علیه میراث فرهنگی

۱-۱- مفهوم و تعریف فرهنگ، آثار فرهنگی و تاریخی

۱-۱-۱ مفهوم مال، فرهنگ و آثار فرهنگی

کلمه «اموال» جمع مال و در فارسی به معنای خواسته ها می باشد و اصل آن لغت لاتین (malun) است و در عربی آنرا فعل ماضی از «مال، یمیل، میلا» شمرده اند و چون طرف خواهش و میل است در فارسی به آن «خواسته» می گویند و در اصطلاح می توان گفت که مال عبارت است از شی قابل تقویم به پول یعنی چیزی که ارزش اقتصادی داشته باشد اعم از اینکه منقول باشد یا غیر منقول باشد. مال در کتب حقوقی کشور آمریکا چنین تعریف شده است: «مال شامل پول و هر مال دیگری اعم از غیرمنقول یا منقول، من جمله حقوق قابل تعقیب و سایر اموال غیرملموس می شود»

۲-۱- تعریف فرهنگ و آثار فرهنگی

فرهنگ را می توان چنین تعریف کرد. «فرهنگ مجموعه ای از توانایی ها، عادت ها، جهان بینی ها، ارزش های اخلاقی و اجتماعی، گرایش های سیاسی و ملی و علایقی است که آدمی به عنوان عضو یک جامعه کسب کرده و موضع و رفتار فرد را نسبت به پدیده های اجتماعی و طبیعی تعیین می کند» آشوری. ۱۳۹۳.

بنابراین فرهنگ یک جامعه مشخص، معمولاً سه عامل ثابت و یک عامل متغیر دارد: ۱- وحدت روانی آدمیان ۲- وحدت احتیاجات حیاتی نو زیستی مردم جامعه ۳- یکسان بودن ویژگی های عمده محیط مادی زندگی مردم ۴- تغییرات تاریخی

به همین دلیل است که فرهنگ ملل در اقلیم های گوناگون با هم تفاوت دارد و نیز فرهنگ یک ملت خاص به خاطر تغییرات شاخصه های فرهنگی در مسیر تاریخ آن ملت هرگز ثابت نمی ماند. نتیجه اینکه در طول تاریخ انسان هر عصر مسائل خاص خود را دارد و در هر مقطعی نیز کوشش بشر جز این نبوده که با بهره گیری از فرهنگ خود آن را حل کند.

تعاریفی که از فرهنگ و آثار فرهنگی، صاحب نظران آن ارائه داده اند در طول تاریخ و در مقاطع مختلف با مفاهیم متناسب با اهداف مشخص بیان شده است. لیکن با وسعت نظری که مکتب ما در خصوص ارزش انسان و سیر تکوینی ارزش های انسانی دارد، سعی می کنیم تعریف جامعی را که شایسته و متناسب با ارزش های اسلامی جامعه ما باشد ارائه نمائیم. هر اندیشه ای که به ذهن انسان خطور کرده و سپس در خارج از ذهن او تجلی پیدا کند تا به وسیله ی آن نیاز های مادی و معنوی خود را

برطرف سازد، فرهنگ نامیده می شود و چیزی که نشانه گویا از این اندیشه ها باشد «اثر» نام دارد. ابوترابیان، ۱۳۹۲

بنابراین آثاری برای ما ارزشمند است که گویای این سیر تحول اندیشه انسان یا اندیشه ای که از یک آغاز به مرحله ی تحول دیگری انجامیده باشد، به تعبیری دیگر آثاری برای ما دارای ارزش است که بتواند ارتباط فرهنگی ما را برقرار کند و بر همین اساس سازمان میراث فرهنگی کشور با هدف عبرت از حرکت فرهنگی انسان و بقاء هویتی و شخصیت فرهنگی جامعه تشکیل و عهده دار حفظ و احیاء میراث فرهنگی کشور گردیده است. میراث فرهنگی به عنوان زیربنای فرهنگ جامعه، پشتوانه معنویت و موجودیت و شناسنامه و سند هویت ملی و ملت محسوب و طیفی گسترده دارد که تمامی دستاوردهای انسان را در جریان تاریخ در بر می گیرد. قلمرو میراث فرهنگی به مفهوم آنچه که در اساسنامه سازمان مذکور بیان گردیده، کلیه امور پژوهشی حفظ و احیاء و معرفی و آموزش مرتبط با موضوعات باستان شناسی، مردم شناسی و هنرهای سنتی را تا دوران ما هم شامل می شود^۱.

در قانون اساسنامه سازمان میراث فرهنگی، «میراث فرهنگی» بدین گونه تعریف شده است: «میراث فرهنگی شامل آثار باقی مانده از گذشتگان است که نشانگر حرکت انسان در طول تاریخ می باشد، یا شناسایی آن زمینه شناخت هویت و خط حرکت فرهنگی او میسر می گردد و از این طریق زمینه های عبرت برای انسان فراهم می آید.

کنفرانس عمومی سازمان تربیتی، علمی و فرهنگی ملل متحد به منظور حمایت جمعی میراث فرهنگی و طبیعی که دارای ارزش جهانی استثنایی باشند و در تاریخ ۱۶ نوامبر ۱۹۷۲، کنوانسیون بدین مضمون تصویب نمود. در ماده یک کنوانسیون مصادیق میراث فرهنگی ۲ چنین احصاء گردیده است.

الف: آثار ۳: آثار معماری، مجسمه سازی یا نقاشی در بناها، عوامل و بناهایی که جنبه باستانی دارند، کتیبه ها، نمادها و مجموع عواملی که از نظر تاریخی، هنری و علمی دارای ارزش جهانی استثنایی هستند.

ب: مجموعه ها ۴: مجموعه بناهای مجزا یا مجتمع از نظر معماری، منحصر به فرد بودن یا بسته به موقعیت آنها در یک منظره طبیعی، به لحاظ تاریخی، هنری و علمی دارای ارزش جهانی استثنایی هستند.

^۱ - ماده ۳، قانون سازمان میراث فرهنگی، مصوب ۱۳۶۷.

^۲ -cultural heritage

^۳ -monuments

^۴ -groups of buildings

ج: محوطه‌ها ۱: آثار انسان یا آثاری که توأمأً به وسیله انسان و طبیعت ایجاد شده است و نیز مناطق شامل محوطه‌های باستانی که به لحاظ تاریخی، زیبایی‌شناسی، نژادشناسی دارای ارزش جهانی استثنائی هستند

۱-۱-۳- تعریف آثار تاریخی

بناها و مجموعه‌ها و اماکن و محوطه‌های تاریخی، نگاره‌ها، تندیس‌ها، پیکره‌ها و کتیبه‌ها و نقوش و آذین‌ها و هر عنصر تاریخی دیگر که به آثار متصل یا متکی و یکصد سال و بیشتر از عمر آن‌ها گذشته باشد فرهنگ لاروس نیز اثر تاریخی را چنین تعریف کرده است «اثر تاریخی به بنا و اشیای منقول اطلاق می‌شود که به اجتماع یا فرد مخصوص تعلق داشته و به خاطر ارزش تاریخی و یا هنری آن به دنبال یک طبقه بندی اداری، جهت تامین حفاظتش تحت نظام قانونی قرار گیرد». اردبیلی، ۱۳۹۲

در دایره المعارف بریتانیا، کلمه «اثر باستانی» بدین صورت تعریف گردیده است: «در اصطلاح عموم، عتیقه غالباً به اشیائی اطلاق می‌شود که دارای اهمیت و ارزش هنری و تاریخی بوده و لاحق صد سال قدمت داشته باشد»^۲.

آثار مذهبی جزئی از آثار فرهنگی کشور بوده و تجلی عینی و خارجی فطرت خداجوی انسان می‌باشند. البته در خصوص رابطه آثار مذهبی و تاریخی باید توجه نمود که اغلب آثار مذهبی به دلیل قدمت زیاد از جمله آثار ملی نیز محسوب می‌شوند. ولی برخلاف آثار تاریخی، لازم نیست مدت زمان زیادی از تاریخ ایجاد آنها گذشته باشد. به نظر برخی از اساتید حقوق، آثار تاریخی، اشیاء و ابنیه ای هستند که به علت گذشت زمان طولانی بر آنها، یک قوم به آن‌ها علاقه تاریخی پیدا کرده باشند این آثار اعم از منقول یا غیر منقول است مانند انواع سکه‌ها، ظروف، مجسمه‌ها، سنگ نوشته‌ها، معابر، مساجد، آتشکده، بناهایی مانند تخت جمشید در ایران یا کاخ سلطنتی ملکه آمریکا و غیره. به موجب ماده اول نظام نامه اجرایی قانون حفظ آثار عتیقه ایران مصوب ۱۲ آبان ماه ۱۳۰۹ شمسی، به کلیه آثار صنعتی اقوامی که تا انتهای دوره زندیه در خاک ایران زندگی کرده، عتیقه نامیده می‌شود. (اشکلک، ۱۳۹۳: ۲۵)

عتیقات یا منقول است یا غیر منقول. عتیقات وقتی متصل به زمین بوده یا به زحمت قابل حمل و نقل باشد. غیر منقول است و در غیر این صورت منقول می‌باشد. اماکن طبیعی از قبیل غارها و پناهگاه‌های زیر صغره‌ای که شامل آثار تمدن قدیم است. جزء عتیقه‌های غیر منقول محسوب می‌شود، مصالح ساختمانی و یا تزئینات متعلقه به ابنیه و اماکن طبیعی که از عتیقه‌های غیر منقول می‌باشد، در صورتی که جداگانه پیدا شده و به آسانی قابل حمل و نقل باشد از عتیقه‌های منقول محسوب می‌شود.

^۱-sites

^۲-encyclopaedia Britain, vo ۱۲, p ۸۰۰.

شود. قوانین کشور آمریکا در این ضمیمه پارافراتر می گذارد. علاوه بر موارد احصاء شده در بالا میراث فرهنگی ناملموس را نیز جزء آثار فرهنگی به شمار می آورد. اصطلاح میراث فرهنگی ناملموس که بر گرفته از کنواسیون های بین المللی در قوانین میراث فرهنگی آمریکا می باشد. به رسوم ها، نمایشها، اصطلاحات، دانش و مهارت ها، اشیاء و مصنوعات دستی و فضاهاى مرتبط با آنها اطلاق می شود. آثار تاریخی به دو گروه ملی و مذهبی در ایران تقسیم می شوند:

الف: آثار مذهبی: به کلیه ابنیه و اشیائی اطلاق می شود که به جهت علایق دینی و اعتقادی ایجاد شده باشند.

ب: آثار ملی: به کلیه آثار صنعتی، ابنیه و اماکنی که تا پایان دوره زندیه در مملکت ایران احداث شده اعم از منقول و غیر منقول اطلاق می شود.

تعریف مذکور، آثار ملی همچون بناها و ساختمان ها و اشیائی که از زمان قاجاریه به بعد ساخته شده باشند را شامل نمی شد. لذا قانون گذار تعریف آثار ملی را عملاً با اجازه ای که به وزارت فرهنگ و هنر سابق داده بود، توسعه بخشید و تمامی آثار غیر منقول که از نظر تاریخی یا شئون ملی واجد اهمیت هستند، صرفنظر از تاریخ ایجاد و پیدایش، با تصویب شورای وزارتخانه مزبور، جزء آثار ملی قلمداد شوند و به ثبت رسانند.^۱

در کشور آمریکا با توجه به ساختار سیاسی آثار مذهبی بیشتر مورد توجه قانون گذاران نبوده و به آثار ملی بیشتر بهاء داده شده و ملاک یک اثر تاریخی یا هنری نیز در آمریکا لااقل گذشت یک صد سال از قدمت آن می باشد تا آن اثر جزء میراث، تاریخی و فرهنگی به شمار آید. و تشخیص این که یک اثر ملی جزء میراث تاریخی است، باید توسط کارشناسان و متخصصان علوم باستان شناسی صورت بگیرد.

۱-۴-۱- تعریف اموال فرهنگی در ایران و آمریکا

اموالی است منقول و عبارتست از اشیاء تاریخی (عتیقه) که واجد اطلاعات با ارزش تاریخی بوده و یکصد سال و بیشتر از عمر آن ها گذشته باشد ولو آنکه به لحاظ ارزش مالی، ناچیز جلوه کنند و از شکل اولیه افتاده باشند. مانند اشیاء به دست آمده از حفاری ها و هر شیئی که اصطلاحاً به آن «زیر خاکی» می گویند. امامی. ۱۳۸۹

ماده ۱ کنوانسیون مربوط به اتخاذ تدابیر برای ممنوع کردن و جلوگیری از ورود و صدور و انتقال مالکیت غیر قانونی اموال فرهنگی مصوب ۱۴ نوامبر ۱۹۷۰ پاریس، اموال فرهنگی را تعریف و احصاء نموده است.

۱- ماده واحده قانون ثبت آثار ملی مصوب ۱۳۵۲.

ماده مذکور مقرر می‌دارد که به لحاظ کنوانسیون حاضر، منظور از اموال فرهنگی، اموالی هستند اعم از مذهبی یا غیر مذهبی که به وسیله هر دولت، اهمیت آنها از نظر باستان‌شناسی ماقبل تاریخ، تاریخی، ادبی، هنری یا علمی مشخص شده و به انواع زیر تعلق داشته باشند.

الف: مجموعه‌ها و نمونه‌های نادر جانور‌شناسی، گیاه‌شناسی، معدن‌شناسی و کالبد‌شناسی و اشیاء واجد اهمیت دیرین‌شناسی

ب: اموال مربوط به تاریخ، از جمله تاریخ علوم و فنون و ...

ج: دستاوردهای کاوش‌های باستان‌شناسی و اکتشافات باستان‌شناسی.

د: عناصر حاصله از تجزیه و تفکیک بناهای هنری یا تاریخی و محوطه‌های باستان‌شناسی.

د: اشیاء عتیقه که بیش از صد سال قدمت دارند از قبیل کتیبه‌ها و مهره‌های کنده‌کاری شده.

و: اشیاء مردم‌شناسی

ز: اموالی که واجد اهمیت هنری هستند.

ح: نسخ خطی نادر و آثار اوایل صنعت چاپ و ...

ط: تمبرهای پست و ...

ک: بایگانی‌ها، از جمله بایگانی‌های صدا، عکاسی، سینمایی

ی: اثاثیه‌ای که بیش از یک‌صدسال قدمت دارند.

در دایره‌المعارف بریتانیا، از اموال فرهنگی تعریف دیگری ارائه شده است: «اموال فرهنگی عبارتست از اموال منقول و یا غیر منقول که برای ملت‌ها، واجد اهمیت میراث فرهنگی است و کلیه آثار معماری، هنری، تاریخی و مذهبی و یا غیر مذهبی، اماکن باستانی، شاهکارهای هنری و نسخ خطی را در بر می‌گیرد» (امیرارجمند، ۱۳۹۳: ۹۵)

در ماده یک قرارداد حمایت اموال فرهنگی هنگام جنگ، اموال فرهنگی این چنین تعریف شده است:

الف: اموال منقول و غیر منقول که برای فرهنگ ملل دارای اهمیت زیادی می‌باشند، از قبیل آثار معماری - هنری یا تاریخی - مذهبی، مناظر باستانی و مجموع ساختمان‌هایی که از این حیث دارای ارزش تاریخی یا هنری می‌باشند. آثار هنری و نسخ خطی و کتب و سایر اشیاء که دارای ارزش